

Studenti a vědci: jak vést dialog o klimatické změně

Jana Dlouhá, Jiří Dlouhý

Envigogika 14 (1) – Inspirace / Inspiration

Published/ Publikováno 15. 07. 2019

DOI: [10.14712/18023061.593](https://doi.org/10.14712/18023061.593)

Abstrakt

Klimatická změna se začíná ohlašovat citelnými problémy, na což upozorňují studenti sdružení v celosvětovém hnutí Fridays for Future. Stávkuje se i v České republice, to ale není jediná aktivita, kterou studenti vyvíjejí. Zapojují se do dialogu s celospolečensky významnými aktéry, například vědci, od kterých očekávají podporu nejen argumentační, ale také morální. Jak by měl již zahájený dialog mezi vědci a studenty pokračovat a co by mohlo být jeho výsledkem, to se snaží navrhnout tento text. Je o diskusi, má diskusní charakter, a k diskusi také vyzývá – uvítáme jakékoli podněty, které by pomohly tuto debatu dále rozvíjet.

Klíčová slova

Klimatická změna, studentské stávky, Fridays for future, Akademie věd, dialog.

Abstract

Climate change is starting to inflame perceptible problems, as reflected by the students' associated in the worldwide Fridays for Future movement. Students' strikes are also organized in the Czech Republic, yet, this is not the only activity that students are involved in. They engage in dialogue with societal actors, for example with scientists, from whom they expect not only reliable data and evidence but also moral support. This text seeks to offer ideas for the ongoing dialogue between scientists and students, and anticipate its result. It is about discussion, has a discussion charter, and calls for discussion – we welcome any suggestions that could help to further this debate.

Key words

Climate change, student strikes, Fridays for Future, Academy of Sciences, dialogue.

Od poloviny roku 2018 se po světě rozvíjí hnutí dětí a mládeže na ochranu klimatu a planety Země; hnutí se navenek projevuje především patečnými školními stávkami, reálně se však jedná o daleko širší spektrum aktivit – od vzdělávacích akcí přes různé diskuse až po různé intervence apod. Aniž se o to zasadily oficiální struktury, mladá generace tak naplňuje jeden z prioritních cílů strategie UNESCO pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj: posílit a mobilizovat mládež¹.

Spouštěcím momentem této aktivizace mládeže a dětí byly vědecké zprávy o stavu klimatu, biodiverzity a o překračování planetárních mezí. Většina oficiálních struktur, včetně nevládních organizací, delší dobu tápala, jakým způsobem se k nově vzniklým aktivitám mládeže postaví. Hnutí však má již zcela prokazatelné politické výsledky, snad nejmarkantnější jsou výsledky celoevropských voleb do Evropského parlamentu a výrazné posílení pro-environmentálně zaměřených poslanců (zdaleka nejde jen o posílení frakce Zelených; klimatická politika je nyní prioritou většiny frakcí v novém Evropském parlamentu).

Jak by se ale měla postavit k hnutí studentských stávek akademická obec? Vědci již dialog se studenty navázali, jeho výsledky jsou inspirativní pro obě skupiny, a tak zde budeme dále přemýšlet, jak v této debatě pokračovat. Jde o návrhy či rady jak studentům, tak také (či spíše) nám všem, kteří je (ne)podporujeme:

- Studenti jsou specifická společenská skupina: jsou to „naše děti“, nejsou a nechtějí být nějaká politická strana; pokud vystupují jako nevládní organizace, tak pouze „z donucení“, protože některé věci prostě bez „papírů“ dělat nejdou. Jejich struktury jsou specifické, nehierarchické, přesto jsou schopni dosáhnout rozhodnutí.
- Chtějí se s námi bavit o světě, který jsme jim připravili, oni ho ale v této podobě nechtějí. To, že jejich budoucnost může být ve skutečnosti nepříliš optimistická, jim přitom ukazují právě práce špičkových vědců – je zřejmé, že kdyby naše generace vnímala vědecké výsledky a pracovala s nimi včas, mohly by být problémy budoucnosti o hodně snáze řešitelné. Požadavky studentů jsou tak zcela legitimní, je třeba jim naslouchat, pokud tu nechceme mít generační problém, nebo jednu „ztracenou generaci“, která přišla o ideály (a nadále bude schopna jen léčit svou frustraci, či jednat bez ohledu na etické principy, které se takto „neosvědčily“).
- Musíme respektovat jejich schopnost pojmenovat věci s čistým srdcem – odhalují tak nepříjemné pravdy, které jsme my už zametli pod koberec. Jenomže stejně jako je člověk zamilovaný *poprvé* pouze jednou, a nemůže opakovat stejné věci (jako Romeo říkal Julii na onom balkoně) podobně i po letech, protože by mohl být snadno pokládán za (sňatkového) podvodníka, tak i zde se vztah k problému vyvíjí. Kdyby zůstalo u čirého nadšení, tak to po čase přejde v populismus. Studentům je tak třeba pomáhat v tom, aby se nadšení nevytratilo spolu s novými znalostmi a zkušenostmi.
- Asi bychom měli přijmout fakt, že jsme mladé generaci zbytečně uchystali až moc pohodlný život – to je vlastně příčinou současného stavu. Pokud to takto nechtějí, budou se muset části tohoto pohodlí vzdát – můžeme to chápat jako jejich závazek a nějak s tím pracovat (většina ze stávkujících to ovšem velmi dobře chápe). Budou se ale muset taky hodně snažit, aby napravili škody vyplývající z naší „bezohlednosti“ – to je zase náš závazek, nenechat je v tom „plavat“ samotné.

---

¹ UNESCO Global Action Programme on Education for Sustainable Development, Priority Action Area 4: Empowering and mobilizing Youth, <https://en.unesco.org/gap/priority-action-areas>

- Je jasné, že vědci ten problém nevyřeší – to není úkolem vědy. Věda může pouze poskytnout evidenci, nebo pomoci hledat nejefektivnější cesty k určitému cíli. Ten cíl je ale stanoven na základě nějakého (hodnotově podloženého) rozhodnutí, které vědci nemohou sami udělat. Čili je třeba respektovat také povahu této společenské skupiny. Za určitých okolností se vědci mohou stát „aktivisty“, a díky za to, ale požadovat to od nich nelze.
- V normální společnosti se vytvářejí podmínky pro dialog, tedy pro to, aby si různí aktéři rozuměli. Co se týče debaty o výsledcích vědy, je zde příklad zpráv IPCC, kdy se začne u odborných článků, závěry se analyzují a sumarizují, a nakonec shrnou v krátkém textu pro „policy-makers“. Ve všech částech zpracování zpráv IPCC musí dojít ke konsenzu všech zúčastněných.
- Podobné „převodové páky“ pro komunikaci o věcech, které jsou složité, ale nejde je ponechat k řešení ani samotné vědě, ani pouze politikům, je nutné systematicky vytvářet. Jejich tvorba je i příležitostí, jak se mohou „u jednoho stolu“ sejit lidi z různých oblastí a vést mezioborový dialog.
- Bylo by dobré něco takového vyvíjet v rámci „popularizace vědy“. V téhle oblasti by nemělo jít jen o to, vysvětlit vědecké výsledky veřejnosti (jakoby věda byla nejvyšší autoritou a její závěry se sdělovaly jako základní kánon všem ostatním laikům). Důležité je spíše vést dialog, což u společenských věd je jaksi samozřejmé, ale mělo by to být pravidlem i u věd přírodních, protože ty ovlivňují podobu společenského pokroku.
- Specifickým problémem české společnosti je přetrvávající vliv popíračů klimatické změny – média, často i odborná jsou neustále zásobována novými a novými „zaručenými“ teoriemi, že člověk za změnu klimatu nemůže; při hlubším zkoumání se vždy ukáže, že podobné teorie neuspějí ve vědeckém dialogu, že se jedná o jednotlivé články, které vyšly v různých predátorských časopisech, obsahují základní chyby v interpretaci fyzikálních zákonů apod. V poslední době se v mediálním prostoru objevují také katastrofické zprávy těžkého kalibru, které jsou sice vědecky podložené, nicméně jejich psychologické působení může oslabit ochotu obyčejných lidí jednat – přijímat drobná opatření a hledat dílčí řešení, která by mohla mít dopad hlavně ve svém součtu.
- V tomto informačním prostředí se ocitli učitelé, a není divu, že se s tím nedokáží sami vypořádat. Často tápou, jak dětem sdělit nepříjemné pravdy, které by mohly podryt jejich základní jistoty, anebo co dělat se studenty, kteří se bouří a raději odcházejí na demonstrace, kde se o světě a jeho problémech dozvedí nejspíš více, než ve školních lavicích. Také pedagogové na všech stupních vzdělávacího systému by potřebovali odbornou pomoc, ať již ze strany psychologů a metodiků, či klimatologů, ekologů a odborníků z dalších přírodovědných a technických oborů. Někde již spontánně školy zvou ochotné vědce a pořádají přednášky a diskuse, které aktivisty vyškolí v potřebných znalostech.
- Co se ale stane s nástroji navrženými výše v naší společnosti, nelze předvídat. U nás totiž o dialog přestává jít, nějak se nám demokracie vytrácí. Proti tomu nejde bojovat tím, že se zbraně vloží do rukou nějaké nezpochybnitelné autoritě, například vědcům, jak si naivně představují studenti. To by bylo dokonce kontraproduktivní. Měli bychom se naopak snažit o to, aby v demokratickém dialogu byli vědci jedním z aktérů, a studenti zase jiným – a pak respektovat a využívat povahu a schopnosti každé skupiny. Bohužel ale nemáme žádný stálý morální kompas, který by pak udával směr rozhodnutí vzešlých z debat. Ten se musí teprve ukázat tak, že se všichni účastníci dialogu pokoušejí najít pravdu, nikoli vlastní prospěch (přičemž splnit právě tuto podmínku je u nás problémem).

- Ve vztahu ke studentům ale každopádně zůstaňme u vzájemného respektu. Jak jsme již poznamenali, jsou to naše děti a těm neříkáme: „O vaší budoucnosti se s vámi bavit nebudeme, běžte se radši učit a neotravujte.“ Pokud je takto odbydeme, nejen že se zhorší naše vzájemné vztahy, navíc nás už pravděpodobně nikdy nepožádají, abychom jim poradili, co a jak konkrétně dělat. Pokud jsou dost silní, tak si svou představu stejně prosadí (jen se přitom nadělá více škody z nezkušenosti), pokud nejsou, tak jim frustrace zůstane na celý život. A přitom bychom je tak snadno mohli nasměrovat k tomu, aby svou energii použili tam, kde přinese prospěch celé společnosti. Protože by se pak také s vlastním životem dokázali vypořádat férově, prosvětlo by to perspektivy nás všech.

To je asi závěr těchto úvah – respektovat povahu jak vědců, tak studentů, nesnažit se žádné z nich vnutit něco, co k nim nepatří. Spíše vytvářet „mosty“, způsoby, jak překlenout různé úhly pohledu. vést dialog a zapojit do něj i pedagogy. Abychom totiž účinně čelili problémům celoplanetárního rozsahu, k tomu je potřeba znát rizika a případné možnosti nápravy. A také být ochotni nastoupit cestu, která nebude lehká pro nikoho z nás, ať již jako jednotlivce, nebo jako součásti nějaké ekonomické jednotky.

Poděkování patří všem (nejen) akademikům, kteří se angažují v dialogu se studenty – například Vědecké radě Akademie věd ČR, která první z plánovaných setkání uskutečnila 13. 6. 2019 a hodlá v nich pokračovat. Svědčí to nejen o tom, že si uvědomuje svůj význam jako aktéra ve společnosti, je to i výraz slušnosti a respektu k těm, co zatím svůj názor nemohou projevit jinak než poněkud zoufalými akcemi.

Dialog Fridays for Future s Vědeckou radou AV ČR a přizvanými odborníky 13. 6. 2019 – foto Jiří Dlouhý